

ГИШЛОШЪЯР
Бераша сатувс
сердалон
кердача гишлонга

16

СОВГИАТАШ
ГалгIайчен озархочоа
Мономах Владимира
цIерагIа майдилг елар

10

СЕРДАЛО

1923 100 лет

WWW.SERDALO.RU

ГIАЛГIАЙ МЕХКА КЪАМАН ЮКЪАРА ГАЗЕТ

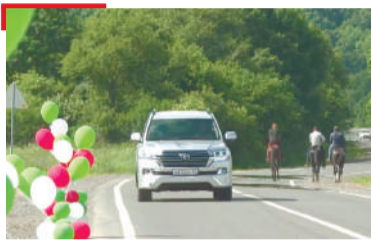
№23 (12600)
Аьтинга
бутт,
15 ди, 2023 шу

Газет арадувл 1923-ча шера
маьтсела бетта 1-ча дийнахьа денз

1973-ча шера
«Сердало»
газета
«Сийлен хьарак»
яха орден
еннай

ДЕГIААХАР
Никъ тоабир

4

ВАХАРА ХЪАПАШ
Наьсарен шахьар тIа
керда МФЦ хьайийллай

5

КУЛЬТУРА
Наьсарерча культуран
цIагIа, Россе денна
хетадаь концерт хилар

6

КЕПАЙОАЗУВ
Шолжа шахьара
керттерча майдан тIа,
«Сердало» газета бIаь
шу дизарах дийцар

7

ШАХЪАРА КУЦ
Шахьара моттигаш
тоаеш латт

9

www.serdalo.ru @gserdalo vk.com/gserdalo Дзен сердало

Боккхача мехка керттера ди Россе ди дездир республикан юрташкa, шахьарашкa

2

ТIемхочун сийле

ГалгIашха волча
эпсара, йиьлагIа
Денала орден лургья

3

Россе Ди дездеш, ГалгІай Республікe 50 совгІа кхетаче кийчъяьяр

Россе Ди дездеш, ГалгІай Республикан культура Министерствонна чуйоагІача моттигаша 50 совгІа кхетаче кийчъяьяр.

Республикан бахархой а иштта вай хъаьший а таро яр тайп-тайпарча яхъашка дакъа лаца, концертташка хъажа, царна лархІа кийчдаь гойтамаш го.

Ма дарра цІай дІадоладелар аьттинга бетта 12 дийнахъа Наьсарен культуран цІагІа.

ГалгІай паччахълкхен Малсаганаякъан Тухана цІерагІча мехкатохкама музее «Россе Ди», «Росси-вай юкъара фусам» яха гойтам кийчбаьбар, цунга хъажа таро хилар аьттинга бетта ийслагІча денгара 13-ча денга кхаччалца.

Иштта къам мехкадаккхарах бола дагалоаттама хетаяьча комплексе а «Низ болча Россе белгалонаш» яха гойтам кийчбаьбар.

Культурни дегІадара Центре Томалуш долча бераша «Даьхенах» яха байташ йийшар. Ший дакъа юкъедихъар цу денна ГалгІай Республикан Янданаякъан Жамалда цІерагІча къаман библиотеко. «Из деррига а — Россах» яха книжкай гойтам кийчбаьбар цига.

Доал деча даькъ тІарча культурно-салотам моттигашка, республикан библиотекашка цІайна хетадаь концертташ дІадихъар, цига иштта хилар литературно-ашарий композицеш, иштта цІайна хетадаь кхыдола вІашагІкхетараш.

Боккхача мехка керттера ди

Россе ди дездир республикан юрташка, шахъарашка

Султиганаякъан Йоакъап

Республике дездир, боккхача мехка, Россе, ди. Тайп-тайпара кхетаченаш дІадихъар вайцига, цу доккхача цІайна хетаяь. Из вай массане керттера цІай лоархІаш да. Наьсарерча культуран цІен коа дІадихъача доккхача концерте дакъа лоацаш хилар вай Мехкада Келаматанаякъан Махъмуд-Іаьла, тайп-тайпарча болмоттигашкара хъакимаш, бахархой, бераш. Цу йоккхача кхетачене дийцар, боккхача мехкацарча безамах, лерхІамах.

«Хъамсара мехкахой!»

Аз дег тІара даькъаладувцшо дерригаш Россе денца. Тахан, боккхача мехка тайп-тайпарча шахъарашка, моттигашка къахъегаш, дешаш ба вай

С ДНЕМ РОССИИ!

мехкара нах. Тахан, доккхалца ала йиш йолаш да вай, берригача мехка деналца бовзаш болча

спортменех, Илманхоех, тІема декхараш токхаш латтарех. Вай къамах хъабаьннаб, ерригача

Россе бовзаш бола турпалхой, тайп-тайпарча халкъа боахама болхлой. Беркате, иразе наькъаш кхоллаш, дуккха дикаш доаржадеш дІадаха аьттув, низ хилба вай дІахойодача хана а!» — аьлар вай Мехкадас, ший къамаьла юкъе. Кхетаче йолаш паспортташ дІаделар кагирхошта. Хоза вахар кхоллаш, сийдолаш баха даькъалабийцар уж республикан кулгалхочо. Цу йоккхача кхетачене белгалдир, ГалгІай къаман нах массахана дикача, беркатеца гІулакхашта тІехъа белгала хила ловш, мехка сийле лораеш, яхъ йола, эздий гІулакхаш доаржадеш, баха ловш хиннилга. Иразе хилда вай массане вахар! Пайдане, бахархошта, берригача мехка накъадаргдола, истореца даха дусаргдола хоза гІулакхаш доаржадеш, дІадаха низ хилба вай! Маьрша бахалба боккхача мехка бахархой!

Хица дувзадenna дош наха д'адовзийта дезарах дийцар

Султиганькьан Йоакьап

Магасе д'айихьача кхетаче Галг'ай Республикан премьер-министра декхараш кхоачашдеча Йовлой Мухьмада лоарх'аеме дешаш республикан, кхалай, шахьарий, юртий кулгалхой теркама юкье хила деза аьлар. Вахара бувзамашка Г'олла нахацара Г'улакхаш леладергдолаш в'ашаг'ибелла хила беца из болх, аьлар цо. Керттера дувца оттадаь хинна дош дар, аькан замалахьа кхоачам боллаш наха хий цахиларца дувзадenna, аьлар «Сердало» газетага мехкарча министрий кабинетe.

«Шо долхаш хила деза вахара бувзамашка Г'олла наха увт'адеш дола хаттараш кхоачашде, шоашца цхьана керттера говзанчаш а болаш, уж юстардахара. Галг'айчен Кулгалхо цу Г'улакха цахаддаш терко еш а т'ехьаьожаш а ва, мел эшаш дола аьчанцара новк'остал а ду. Бакьда оаш нахага цунах бола хоам д'акхачийтац. Наха ховш хилац, мичахьа фу даьд. Царна хеталу, шо, деш х'ама доацаш, даг'а», - аьлар Йовлой Мухьмада.

Цо иштта хьалхадаьккхар, нагахьа санна эшаш хуле доал деча даькь т'а кулгалхошта чуйоаг'аш хургйолаш тоабаш в'ашаг'ийохка, аьнна, цар шой арг'аг'а из хьал теркама юкье лоаттадергда.

Вахара бувзамашка наха язdechун, цу даькь т'арча болхлоша, наха малаг'а жоп делар ховш хила деза.

Хьалхадоккх, Галг'айче карарча хана боккха болх ба д'аьхош, хицара хьал хила деззача боараме хилийта г'ерташ. Ховш ма хиллара, каст-каста хин турбаш лелхаш, уж юха тоае езаш нийслу. Цун бахьан уж кьаьнара а мукхийа а хилар да. Цудухьа из мо бола болх, наха д'абовзийташ, хила беца.

Мехкадас белгалбаьраш

Газданаькьан Ахьмад

Россе ди дездеча дийнахьа, республикерча юкьарлен палата доакьашхой баха хилар, Илдарха-Г'алий т'арча кхоллама ишколе. Цар дийцар, ишкола Г'улакх тоадара долча наькьех. Царна юкье

вар, Маг'албикера берий-кагирхой туризм лелаеча мотига кулгалхо, юкьарлен палата доакьашхо вола Дзейтанаькьан Беслан.

«Гулбеннараша дийцар, дуккха шераш хьалха, вай хьабьбал долча кьоано-

ша Россе д'ачубаха ларх'арнийса хинниг'ах, боккхача мехка бахархошта, тахан дуккхача оаг'онашка Г'олла новк'остал лоаттадарах», - дийцар тха газетага Дзейтанаькьан Беслана.

Из доккха ц'ай дездеча дийнахьа, Мехкадаьгара гра-

моташ енна белгалбир юкьарлен палата доакьашхой, уж д'аелар администрацен болхлочо Латаранаькьан Заурбека, Тамархананаькьан Лейлас, Мартазанаькьан Мусас. Ший болх бехктокхаме, лерх'амца д'аьхош хиларах, грамота елар Дзейтанаькьан Беслана.

Тема доакьашхой Г'улакхага хьожарг'ба

Султиганькьан Йоакьап

Украинерча тема операцен юкье даька лоацача б'ухой ц'аг'арбарашка хьожаш ба республике, царна мел эшача х'аманца Г'о де кийча болаш.

«Даьхе лораераш» яхача тема операцен юкье болча наха Г'о лоаттадергда, аьнна, паччахьалкхен ганзаца ч'оаг'о ийр вай республикерча кьахьегаме Г'улакхаш

йолча министерствос. Цу наха, цар дезалашта новк'остал лоаттадеш йола проекташ кхоллаш, малаг'а дикаш цу наха лоаттаде йиш я кьоа-стадеш, цхьана кьахьеге лерх'и цар. Беррига болх тем т'а латтарий, цар ц'аг'арча наьха хьал тоадеш, царна вахаре эшачунга хьожаш д'аьхьорг'ба.

Белгалде деза, вай мехка, цу наха йоккха терко елга. Мехкадас ше т'аьхожам беш, д'аьхош да из Г'улакх. Тема доакьашхошта, цар ц'аг'арча

наха мел эшачунга хьожар, тахан керттерча Г'улакхех

да, аьлар республикан кулгалхо.

Галг'ашха волча эпсара, йиьлаг'а Денала орден лургья

Султиганькьан Йоакьап

Тема эпсар вола Хьоашаланаькьан Султан, х'анз диазлаг'а Денала орден яла могаваьв. Цох лаьца ший телеграм-канале яздира вай Мехкадас Келаматанаькьан Махьмуд-Г'аьлас.

«Вай кьаман юкье массахана хиннаб турпалаш, хург а ба, Даьла низаца! Хьоашаланаькьан Султана, Цхьорой Мухьмада, иштта кхьболча вай кьаман сийдолча кьонгий ц'ераш хезача, дега боккха тоам хул. Дийша болаш, хьабьбал долаш, шоашта т'адехка декхараш нийса, дизза кхоачашде ховш болча цар хам баь варгвац! Уж

ба вай боккхача мехка турпалаш», - белгалдир Мехкадас.

«Тема декхараш дика довзаш волча цун кхьа а кхоь Денала орден я. Х'анз цун луш я йиьлаг'а орден. Ч'оаг'а дега тоам хилар сона, цунца кьамаьл деш. Иштта, деналах, эзделах бизза болча кьонгий белаж т'а латт вай кьаман сийле. Мотгийта даьсса кьамаьл, Г'улакхаш леладерех, вац из саг.

Ший мохк безаш, цун сий лораде кийча волаш, ший декхараш токхаш латт. Иштта бола кьонгаш вай кьаманна юкье мел болча хана, х'ара денна тоалуш д'аг'орг'да вай Г'улакхаш, Даьла кьахетамца», - теркалдир Мехкадас. «Могаш волаш, иразе, беркате хилда хьа а, хьо

санна кьаман Г'улакха латгача вай кьонгий а вахар», - аьлар республикан кулгалхо, цунна ловца боаккхаш. Таханарча дийнахьа а, хьалха д'аяхача

хана санна, боккхача мехка сий лорадеш латт, дуккха бола эздий кьонгаш. Маьрша, могаш болаш; ц'енах кхеталба уж берригаш а!

Вайцигара Кареле ваха йиш хургья фецарча кемаца

Султиганькъан Йоакъап

ХІанзчул тІехьагІа, гІалгІай мехкара Кареле салагІа аха йиш йолаш хургба вай бахархой. Хьалхара рейс укх бетта 8-ча дийнахьа хургья. Петрозаводскера 8.15 минут яьлча айлуьрда фецара кема, Магасе хьакхоачаш йола ха — 12.10 минут. Магасера кема дІагІоргда, нийсса сахьат дийнахьа даьлча, Петрозаводске Іодоссаш йола ха — 16.55 минут.

«Северсталь» яхача авиаккомпанера кемаш да кІира цкъа, ерача дийнахьа, вай бахархой Кареле кхувларгбараш. «Цу рейсаша боккха аьттув лургба вай бахархоста, хоза хьунаш, хиш долча Кареле салагІа аха. Дукха музезаш, паркаш, салогІа моттигаш йолаш мохк ба Карели», — йоах тхога кхавьчача хоамо.

Карели, дукха туристаш тІалатташ, моттиг я. Ахкан хана цига кхавьчачун аьттув ба, Ладожски, Онежски хиш тІагІолла, круиза ухача форда кемаца салогІаш, го бакка.

Кхыйолча субъекташара вахар довза вахача, дуккха хІамаш гучадоал сагІа, керда новкъостий корабоагІа. Кареле ваха ловш волчун, хоза аьттув ба из.

Бокьонаш телхаяьча виъ наьсархочоа гІод техар

Батайнаькъан Хьава

Тахан Наьсарен шахьаре дІайихьар аргІанара даькъ тІарча комиссе кхетаче. Комиссе техкарар дар диъ гІулакх. Вахара хьалаш тоадара наькъ тІа бокьонаш телхаеш йола моттиг нийсьяларах дар уж. Цу тайпара цу гІулакхашта бехкечарна хІаранена 2000 сом гІод тоха лаьрхІар, аьннад администраце хьабайтача хоама тІа.

Наьсарен шахьара кулгалхоша иштта кхайкаралду бахархошка: «Хьамсара шахьара бахархой! Шахьара администраце дехарду шуга, шоашта гонахьарча доазонца бехктокхаме хила, из леладара бокьонаш телхаеш ма хила. Из цхьан сага лаьрхІа дІахийца доазув дац. Вай дехар да юкьара лоархІам бараш лораде. ЙоагІаш йола бокьонаш лелае, хІаман боагІача беса мах оттабе. Дика масал кхычарна гойта. Диц ма де из!»

Никъ тоабир

Султиганькъан Йоакъап

СурхотІе — Яндаре яха никъ, боккха болх дІахьош тоабар, кердача куца тІа боалабир.

Дукха машенаш лелаш бола никъ, тоабар баьнна, хьабийллаб. «Машена наь-

къех йолча министерствон болхлоша, йиллача хана тІехдика шоай болх чакхбоаккхаш, наькъаш ханнахьа хьаделлаш, кхоачашду шоай дехкараш. Вай мехко лакхача боараме дІахьош я, наькъаш тоадарах йола къаман проект. Кхыйолча субъекташ-

та юкье, 100% кхоачаш, из гІулакх чакхдоаккхарех да вай тахан», — аьлар вай Мехкадас, из никъ хьабеллача.

К е л а м а т а н а ь к ь а н Махьмуд-Іаьлас баркал аьлар, шоай дехкараш дизза, бехктокхаме чакхдоахаш болча, наькъаш тоадеча къахьегам-

хошта. Цо белгалдир, царна хьалхашка кхы а дукха доккхий дехкараш латтилга. 60 километрага кхоачаш наькъаш, тІаьш да вай республике тоаде дезаш кхы дІахо. Цу лостамагІа дІабахьа беза болх боккха ба.

Кьона эскархой кинофестивале кхавьчар

Гаьгенаькъан Марина

«Кьона эскар» яхача республикерча моттига докъашхоша дакъа лаьцар, «Кьона эскар кадре» яхача, ерригача Росс дІахьош йолча кинофестивале. Из хоам тха газетата бир цу ишкола хьалхалаттараша.

«Цу кхоллама яхьашка финале кхавьчар Эгенаькъан Хьава. «Кьона блогер» яхача лостамагІа цо кийчдир «Салтечуьцара видеокъамаьл». «Шоссе-космос яц» яхача Хазанькъан Ахьмада балхо котало яьккхар «Вахара ролик» яхача даькъе.

Цу гІулакха йола кхетаче дІахьоргья, укх бетта 13-ча дийнахьа, нийсса пхи сахьат даьлча», — йоах тхога бенача хоамо. Белгалде деза, Бохтаранькъан Мадинас кулгал деш долча «ГІалгІай республикан кьонача эскар», дуккхача моттигашка дакъа лоацаш, толамаш доахаш, ше дІахьокхилга. Спортых, культурах йолча тайп-тайпарча моттигашка, яхьашка, ерригача Росс дІахьухьаш йолча кхетаченашка, фестивалашка дакъа лоацаш ба цу ишкола дешархой.

Туризма гІулакх тоаде лерхІ

Гаьгенаькъан Марина

Республикерча туризма хьал тоадара йолча проекташта тІехьа яхьаш дІахьош я, туризма гІулакхах йола комитет. «Укх шерарча гранташта кьоастадаь ахча 103 431,5 эзар сомага кхоачаш да.

ДІабахача бетта 29-ча дийнахьа хьайица даьннад дакъалоацарий дехараш. Туризма гІулакх дикка тоадара, доаржадара тІехьа дикагІйола проекташ кхелларашта, гІо де лерхІ. Республике ухача туристий салолам кхерам боацаш хургболаш, ма хулла царна дикагІдар доаржадеш, къахьегарда.

Иштта теркалдерда, дегІа могошал эшаеннача наьха хьал а. Яхьашка дакъа лаца чуденнача дехарашка, хьожаш ба тахан цу даькъ тІара болхлой», — йоах тхога бенача хоамо.

Канала дехъа цхьадолча урамашка хий цахиларах

Батайнакъан Хъава

Шахъара администраце цкъа белгалдаь Ийнац, керда нах баха Юхайшача моттиге, ахкан зама-лаха хий доацаш хул, яхаш. Из дош ма дарра кхоачаш ца дича даргдолаш а дац. Цу юкье 2024 шера Аьлтий-Юртара хий хьаюадеш йола моттиг тоае езаш хилар а да.

«Администраце а иштта водоканала а шийна могор ду, цу моттиге бахача наха хий хилийта гертташ. Хьанз, цу гулакха лаьрххьа дьахьош дола балхаш бахъан долаш, таро хул цхьадолча урамашка хий хилийта, цахаддаш деце а, наха новкъостал хул цунах», — аьлар администраце «Сердало» газетага.

Тахан хий дьалокадеш дола ди дац, бакьда хий ца-хилар бахъан да, лакхехъа белгалъяьча моттигашка из дьадахийта дезаш хилар.

Тхоай артагьа цьаькха а белгалдаккха ловра тхона, наха шоаш чубаха цьенеш бокьонах доаггача беса хьатгьаьздаь ца хилча, доал деча даькъ тьарча гьаьдала таро хилац вахара хьалаш тоадара йола федеральни программа кхоачашье!

Наьсарен шахъар тла керда МФЦ хьайийллай

Батайнакъан Хъава

Галгьай Республикан Наьсарен шахъара Юбилейни оалача микрорайоне хьайийллай Тайп-тайпара балхаш деш йола центр, цо паччахьалкхен а доал деча даькъ тьарча администрацеца дувзадена а дукха гулакхаш чакхдаха таро хулийтаргья.

Хьалхара укхаз баьккача наха мах бир, таханарча хано дьадеххача беса вьашагьеллача МФЦ беш болча балха. Хьалхагьа из отдел федеральни наькъа йистте яр, цудухъа наха башха наькъайоалаш а яцар, вахара-вара из моттиг атта цахиларах.

«Цаг йолча Россе» моттигерча отделене секретара, Галгьай Республи-

кан Халкъа Гуллама кулгалхочо Тьумхой Мухьмада из доазув тоаде, балха тла доаггача беса хьалаш хилийта, аьнна, тьадилла декхар кхоачашдеш, из гишло шийна хьатгьайцар региона парламента единороссай фракце кулгалхо волча Аласхананаькъан Мухьмада. Мехка парламенте хоам баьча беса, из центр хьаеллар бахъан долаш, бахархой таро

хургья шоаш цу МФЦ гьолла дьахьош бола каьхатий болх атгачабаккха, иштта, гаьна баха ца безаш, гонахъа бахача наьха а вьаштгьаьдаргьа сихха гулакх чакхдаккха.

Кердача офисе наьха таро хургья коммунальни, кхьдола гулакхаш шоашта дарах бола гьаьдала мах дьабала. Цу гулакха лаьрхьа мах дьабала йиш йола терминалаш оттагергья.

Наьсарен коммунальни боахама болхлоша гьув чура нувхаш араяьхай, цхьа гьув хиллал

Батайнакъан Хъава

Укх массехк дийнахъа; Наьсарен шахъара администрацега латкъаш бар бахархой; хий дац, яхаш.

Цигара №44 йолча цьен тьехдаха, чьоагьа диза латта лармаш, хий хьаьза, доассадир. Из де дезар, бокьонга диллача, бахача наьха чотах, болхлош бар.

Иштта тахан хий кьувлача гьув чура нувхаш а араяьхар. Уж нувхаш цу гьув чу тайсараш, е цу цьен е лоалахарча цьен бахархой ба.

Сакхетаме хургдолаш кхеде шоай бераш, шоаш а хила хьаман хьисап долаш, шоай лоалахой а шахъар а лоархьаш. Иштта ца хуле, дьахо а хий доацаш, хий кьувла гьувнаш чура нувхех хьайиьза а хургья вай, из хьал юха а юха а кердадоалаш хила тарлу, — аьлар, шоаш бахархошка кхайкарал деш, администраце болхлоша.

Яндарерча бераша дувц, шоай дешара шерах

Газданаькъан Ахьмад

Ахкан ха, хоза салолаш, пайдане дьаьхъа дешархой даькъалабийцар Яндарерча культуран цьагьа. Дьадахача дешара шерах

шоашта хетар дувца гулдлар цига бераш.

«Берашца кхетаче яьр яьр, культуран цьен исбахьален балха кулгал деш йола Йовлой Мадина. Чакхдаьнна-

ча дешара шера цар дегашка йита уйлаш тошкаш, болх бир цо.

Геттара раьза долаш дийцар бераша, шоаш даьхача толамех, дакъа лаьцача олимпиадех, яхьех, фе-

стивалех. Берашта хьалхадьаккхар, дика дешаш, къаман наькъаваргвола саг хинна дьаоттар тахан мел лоархьаме да», — дийцар, тхоца къамаьл деш, культуран цьен болхлоша.

Библиотеке гойтам д'абихьар

Газданаькъан Ахьмад

«Террор йоаца са Росси» яха гойтам ба, вай къаман библиотеке кийчабаь. Кагирхошта довзаргдолаш, цига хьокха оттадаьд терроризм яхача доккхача зуламца дувзденна сурташ, книжкаш, каьхаташ.

«Террор йоаца са Росси» яхача гойтаме вай кагирхошта довзаргда, наха низ баро, чуг'ертаро адамашта юкье доаржадеш дола во, сага ираз цо доадар, цун т'ехьа латташ дола Iазап доккха долга. Гойтаме хьокха оттадаьд, цу оаг'онцара керда сурташ, каьхаташ, иштта кьхьдараш», — дийцар тха газетага библиотеке. Гойтама керттера декхар, вай кагирхошта из унзара г'улакх ма дарра д'адовзийтар, уж цу б'ехача х'амах юхатохар, харчача наькъ т'а баьннарашца оаг'ув целелабайтар.

Наьсарен шахьара администраце хоам бу, укх деношка хургболча хаоттамах лаьца

Батайнаькъан Хьава

Вай мехкахошка хоам бу, укх массехк дийнахьа геттара ч'оаг'а дог'аш латташ, йоккхий йоачош йолаш, хаоттам хургба, аьнна. Х'анз латташ йола ха, Гуйрийна аравоалаш хиннар сайрийна чув'оаг'аш хургда ала йиш йоацаш, хувцалуш я.

Цудухьа ц'аьхьа йоачан йоаг'аш хуле, цунна к'ал нийслургвоацаш кийча хила беза наькъа арабоала нах. Масала, х'анз укх сахьате Наьсарен администрацера бенача хоамо йоах, укх деношка геттара йоккха йоачан хила тарлу, кхьметтел ди кьувкьаш, т'оа сегаш, ша тохаш. Т'аккха, вайна ховш ма хиллара, доккхий хиш доаг'аш хургда.

Наьсарерча культуран ц'аг'а, Россе денна хетадаь концерт хилар

Газданаькъан Ахьмад

Россе ди хьат'адоаг'аш, Галг'айчен Наьсарен кхалерча культуран ц'аг'а ц'айна хетадаь концерт хилар, цига шоай нач'ал гойтар культура Цен кхоллама наькъ т'а Юмалуш долча бераша.

«Эстрадно-джазови иллей оаг'ув гойтар Iамархананаькъан Мухьмада, Iалбакханаькъан Дале, Кусенаькъан Аминас, Ме-

данаькъан Танзилас. Театра кружокашка Юмалуш бараш а хилар цига, шоай кхоллам гойташ. Цунна кулгал деш я Эккажанаькъан Мадина, цар сцена т'а шоаш оттаяь беламе оаг'ув гойтар.

Вай мехка керттера ц'ай долаш, кийчдаь халхараш а хилар цига хьажархошта лаьрх'а. Цу концертни программан юкье дакъа лоацаш яр Галг'айчен ц'ихеза артистка Алхой Заира, «Магас» яха

Паччахьалкхен халхара ансамбль. Концерте хьа мел баьккараш таро йолаш бар Даьхенах, доттаг'алах, беамакх долча иллешка ладувг'а, иштта цига хилар, наьха безам совбоаккхаш, вай къаман халхараш а», — аьлар «Сердало» газетага

Наьсарен культуран ц'аг'а. Ц'ай д'ахьош гуш дар, Росси ше низ болаш хилар, ч'оаг'енна д'аоттара никъ цо мел хала баьккхаб, цудухьа х'ара вахархочунна ха дезаший даьшта караг'даьннар мел лоарх'аме да, цун хам бе беза.

Кьона суртанчаш «Росси — са мохк» яхача яхьа доакъашхой хилар

Газданаькъан Ахьмад

Россе ди долаш, Наьсарен кхалерча Буро к'алха «Росси-са мохк» яха берий сурта яхь д'айихьар. Цига дакъа лоацаш хилар сур-

танчий кружока кулгалхочо Доврбиканаькъан Заремас Юмадеш дола бераш.

«Россе ди лоарх'аме паччахьалкхен ц'ай да, цо хьагойт къамий барт а цьхоаг'о

а хилар. Вай кьонача суртанчаша цу ц'айх шоашта хетар а, шоаш Даьхенцарча безама мах лакха оттабеш хилар а хьагойтар. Х'ара сурта т'а го йиш яр

Российски Федерацие паччахьалкхен байракх, из байракх вай дукхача къамий вахаре керттера хилар а», — аьлар Доврбиканаькъан Заремас «Сердало» газетага.

Шолжа шахъара керттерча майдан тIа, «Сердало» газета бIаь шу дизарах дийцар

Газданаькъан Ахьмад

Шолжа шахъара хъаьший, бахархой, шоашта дага а доацаш, культурно-хIама до-взара моттига доакъашхой хилар, из хетаяь яр «Сердало» газета бIаь шу дизара.

Шахъара майдан тIагIолла уж лела йиш йолаш бар цу дийнахъа Баркинхой Лида хьалха-

яларах, из я Янданаькъан Жамалда цIерагIча ГIалгIай Республикан къаман библиоте-кан болхло.

«Культурно-хIама до-взара моттиг дIахьош, цо дийцар, «Сердало» газетах лаьца, цунна хетаяь дукха кхетаче-наш дIахьош хиларах.

Цига хиннарашта «Сердало» газета 100 шу дизара» хоам тIабола каьхаташ (буклеташ)

делар. Цар тIа гIалгIай къа-нара газет хъакхоллара, из деIагIадара хоам бар, иштта газет дешарашта из мел лоархIама а боча а да яздаьдар цу тIа. Шолжа шахъара хъаьший, ба-хархой, шоашта дага а доацаш, культурно-хIама до-взара мот-тига доакъашхой хилар, из хе-таяь яр «Сердало» газета бIаь шу дизара», — аьлар «Серда-ло» газета корреспондентага

ГIалгIай Республикан халкъа библиотекан кулгалхочо, Россе цIихезача культура болхлочо Газданаькъан Радимас.

Халкъа библиотеке «Дахал-да вайна «Сердало» яха гой-там ба дIахьош, цига ма дарра до-вза йиш я бIаь шу даьннача ГIалгIайчен газета дIадахар.

ГIалама инспектораш, полицеца цхъана, базарашка, дийнатий тикашка хъежар

Султиганаькъан Йоакъап

ГIалгIайчен ГIалама министерствон пач-чахьалкхен чарахъала тIахьожам лоаттабара инспектораш, ГIалгIай Республике гIолла йолча МВД болхлош-ца цхъана, юртбоаха-ма базарашка, зооло-ге тикашка хъежар, аьлар «Сердало» газе-тага мехкарча ГIалам лорадераша.

«Из болх дIабахъара бахъан дар, бокъо йоа-цаш докхаш дола хIама юхадакхар.

Цу тайпара болх дIахьош, паччахьалк-хен чарахьал лелада-ра тIахьожам лоаттабе-ча инспектораша, тикаш-ка а базарашка а мах беш латтача болхлошта до-взийтар, бокъонах до-ацаш юкьедаьнна кхоа-чамбоацараш, чарахъа-ла чудоагIараш лораде дезаш хилар», — аьлар хъабайтача хоамо.

ДIахойодача хана а, цу тайпара нийслуш дола цу балха тIара кхоачамбоа-цараш цахаддаш юстар-доахаргда.

Бокъонах доаца-ча чарахъала хIамаех лоархIараш да, герз те-ха доадаь хъайбаш, цар дулх, тIера нихь, кхьда-раш. Уж белгалдаьд Россе юкьарча продукце клас-сах доагIаш ма хиллара.

Студентий проектх

Газданаькъан Ахьмад

Мехка хьал тоаде кхеллача студентий проекташта юкье, яхъаш дIайихъар паччахьалк-хен университетте. Экономиче-ски факультете, проектни гIулакх Юмадеш болча сту-денташа хIара шера еш я уж.

Укх наука а, дика, пайдане проекташ кийчйир студента-ша.

«Таьрахьий оагIонца кхел-ла, тайп-тайпара, беркате про-екташ яр студентий тоабаша хьокха оттаяраш. Вай бахар-хошта дикка пайдане хургбо-

лаш болх бар цар баьр. Царна юкье яр, гIалгIай мотт лораба-рах, болх-моттигаш лахарах, аптекашка маьхаш лакха ца-халийтарах, цIагIа даа хIама хъакхажийта аьттув халийтара тIехъа кхелла, иштта кхьйола проекташ. Дикка къахьийгад цу гIулакха юкье студенташа»,

— дийцар тхога университетте.

ХIара проектага, массе оагIув чулоацаш, хъежар тIахьожаш багIараш. Керте отгадир, про-ект йоаржае аьттув хилар, дIахойодача хана а, пайда беш, беркате йолаш, дIаяха йиш хилар.

«Аьннар, хезар дувцаргдоацача кӀантий хьамара...»

Коазой Ахьмада Тимура 80 шу дизад

Іарчакханаькъан Сали

Укх йоазон корта а баь, «аьннар, хезар дувцаргдоацача кӀантий хьамара» яха дешаш аз цаховш оттадаьдац.

Хьалхарча заман чухьа кьонахаша кад текьабеш оалаш хинна дешаш да уж. ХӀаьта кад текьабеш хар а кьонахчун белгалонех цаӀ хиннай. Дукха а тайп-тайпара а да шун тӀа багӀаш ала тоам бола дешаш, къаьстга уж дешаш аз харжара бахьан да, иштга кад текьабеш оамал Коазой Ахьмада Тимура йоландаь. Хьалха яр-кха, хӀанз ийи хац сона, дукха ха я тхо шиь шун тӀа цьхана вӀашагӀ ца кхета. Дукха хӀама хувца ма деннадий укх тӀехьарча шерашка.

КӀоарга маӀан а долаш, уж оалача сага вахара хьисап, оамал йовзийташ, дешаш да уж. Сийдолаш вола кӀант йоахар дувцаш, аькхьухаш хила мегаргвац яха маӀан да цар кӀийленга уллар. Цу дешашца ший вахар нийсде гӀерташ вола саг эсала, доастама, тийшаболх боаллаш хила йиш яц. Иштга ше а ва Ахьмада Тимур. Мел ла цунца къамаьл дарах, мел дукха цунца вагӀарах гӀалат доаккхалургдоацаш, харца хьара дош аргдоацаш, саг ва из. Иштга вар из 40 шу хьалха, кьона волаш, цу оамала тешама волаш хьакхавчав ший 80 шерга. Пхи шу хьалха цох йоазув деш, аз аьннадар: «Ма сиха йода зама! Селхан мо мара хетац сона дӀадахача бӀаьшерен 80-ча шерашка Шолжа-ГӀалий тӀа вахаш хинна хьинар дола зӀамага саг Коазой Ахьмада Тимур эггара хьалха бӀаргавайна а сайна вайза а. Цун цӀи-м цу ханале а хеза вар со, цул совгӀа, из гӀишлонхо волга а ховра, хӀана аьлча студент волча хана аз дийшадар цун хьалхара «Тхо гӀишлонхой да» яха стихотвореней книжка. Цу хана Тимур хӀетта цӀавенавар, Уренгой-Помары-Ужгород яха газопровод юллача кьахьегаш а хинна. Ше цига баьча балхах дукха дувца тӀера хила цар из, цунна дола бахьан дар ше хеставеш йола оамал йоацилга. Бакьда гӀалгӀай меттах дувца волавелча, из гӀишлонхо а воцаш, воккха Илманхо ва аьнна мотгалора. КӀоаргачара из мотт бовзаш, къаьнара, наггахьа мара е вӀалла вай метга юкье нийслуш доаца дешаш дувца а уж тахка оттар из. Цу кьовсама цул котвала хала а дар, хӀана аьлча денна, бус яхар санна, дукха ха а йоаеш, цо йомадеш дола Илма дар наьна мотт яхар. Цунна юкье бокьонца ре-

волюци е воалл, аьнна, мотгалургдар из, цунга ладувгӀаш волча сага...»

Харц ца лийча, цу лостамагӀа дуккха хӀама карагӀ а даьннадар цунна. Эггара хьалха белгалдаккха деза, зӀамага волча хана денз, гӀалгӀай меттала йоазув де ховш из хиннилга. Сога хаьтгача из кӀезига а дац. Беканаькъан ДордагӀа Тембота зехьа аьннадац «Со визза гӀалгӀа ва ала йиш яц, ший наьна меттала йоазув ца ховчо» яха дешаш. Шоаш меттаца болх беш боацацше, наьна меттала йоазув де ховча нахах ца аьлча, хьанах аргда гӀалгӀай ба, аьнна. Ба а ба-кх уж бизза гӀалгӀай. Цу тайпара нах сона цьхьан кулга пӀелгашца дагарбилла мара бовзац. Бокьонца вола гӀалгӀа хиннав аьнна хет сона юрист Іарпенаькъан Хьаж-Бийкар, историк Вешкаранаькъан Мухьмад, лор Коазой Тамарий, ингалсий мотт хьехаш хинна Банхайнаькъан Хьаж-Бийкар, журналист Доврбиканаькъан Закре. Цар мугӀаре дӀаоттаве мегаргва гӀишлонхо Коазой Тимур а. Уж беррига нах гӀалгӀай мотт, йоазув хайна ца Іеш, цу меттала литературни йоазош кхелла ба, дукхагӀа даькье шоаш кьона болаш. ХӀаьта Тимур къаьстга а белгала ва царна юкье, из е кьона волаш а е къаьна волаш къаьставац наьна меттацара, хӀанз а, ший дезткъа шу дузача деношка, цунцара чам дӀабаланза ва.

Сона эггара дикагӀа хетар да, из гӀулакх цо кхувшбоагӀарашта а дезадолийташ хилар. Каст-каста ца воагӀе а, «СелаӀад» яхача берий журнала редакце воагӀаш Іаьдал да цун. Ше берашта яздаь ца Іеш, йиӀий-йола даькха сурташ а дахь цо хийла, кепатохитта дагахьа. Хьан хов цох а вай литературе цӀенхаштта моттиг дӀа а лаьца дӀаоттаргӀола тӀехье хулий? Иштга болабенаькъан шоай хана боккхий суртанчаш а йоазанхой а. Литератураца, меттаца чоагӀа хьоашал дале а, хӀаьта а ше хержача гӀишлонхочун говзалцара ийгӀа, хийраваьнна ха хиннац, аьнна, хет сона цун вахаре. Цун дерригача вахара керттара или санна екаш я, 1974 шера ше араьйла денз, «Тхо гӀишлонхой да» яха байт. Тахан а иштга ек из. Дешаргда вай цун юкьера цьхьадола мугӀараш:

«Тхо даькхадац лаьттан
тӀа хьоашалгӀа,
Тхо даькхадац им дилла йоажала!
Тхо хьакхеллад кьахьегаме кулгащца,

Вахар эргадеха турпала гӀулакхашца.

Дарцашца кьовссал дог майра дале,
Малхаца нийсбаллал бӀарг сийрда
бале,
Хьауллув отта, хьамсара новкъост,
Тхоца хургва хьо гӀишлонхой новкъа!

Елхаргья сигале, боча бер санна,
ДоагӀаргда дула, меца борз хинна,
Воха ма вохалахь, кхера ма лелахь,
Дарцаша довзийт гӀишлонхой денал...

Сердалах йица, гӀаттаргья гӀалаш,
Кхераме йоацаш иха йола замаш.
Лаьттан тӀа юсаргья вай дегай лар,
Кхы фуд дунен тӀа хьамсарагӀдар?!

Тхо даькхадац лаьттан тӀа хьоашалгӀа,
Тхо даькхадац им дилла йоажала!
Тхо хьакхеллад кьахьегаме кулгащца,
Вахар эргадеха турпала гӀулакхашца».

Вахар кхоачам боллаш дика ца довзаца сага хета тарлу, даьсса хабар, доккхий дешаш дар уж-м, аьнна. Бакьда дӀауйла йича, гонахьара дуне, наьна наькъаш зийча, кхет хьо, гӀишлонхой вахар белгала цо дувцаца тайпара долга. Вай дукха доккха доацаца къаман керттара белгало я аьнна а хет сона, Тимура цу байтага гӀолла ювцар, хӀана аьлча гӀалгӀай массаза хиннаб кьахьегаш, къаьстга а гӀишлош яра даькье.

Цунна дола масал лаха дукха гаьна ваха везац, вай дай баьхача лоамашка хьалвахача кхоачам ба. Цига латт бӀаьш шераш хьалха гӀалгӀай гӀишлонхоша-тӀоговзанчаша хьалъь гӀалаш, кхьодола элгацаш: селингац, ердаш, малхара кашамаш. Цу хьакьехьа исторически Илмай доктора Мужахой Бахьаудна Махшарица ший «ГӀалгӀай» яхача книжка тӀа аьннад: «...ЖӀайрахьа а Эса а чоьжешка дика бовзаш хиннаб пхьараш Янд, Йоахарганаькъан Дуго, Чуранаькъан Хазби, Бархин яхача юртара Барханой тайпа, кхьабараш». Уж хиннаб гӀалаш йоттарца белгалбаьнна, йоккха кулгаговзал йола нах. ХӀаьта тахан а вай къаманна юкье ба гӀорбаьнна гӀишлонхой, царех дуккхабараш ГӀалгӀай Республикан а Россее а гӀорбаьнна гӀишлонхой яха цӀераш лелаеш ба. Цар мугӀаре хиннав БӀАМ хьалъьча бӀарчча юрт Йойилла хинна Іарчакханаькъан ИбрахӀима Ахьмад, цо болх бир Шолжа-ГӀалий Іарча ЗЖБК директор волаш. Гетгара гӀорваьнна гӀишлонхо вар Цечой Іаддал-Хьамид, Шолжа-ГӀалий Іарча цӀенош деча комбинате кьахьегаш хинна из могаваьвар Социалистически Кьахьегаме Турпал яха цӀи яла, дукха дика гӀулакхаш карагӀдаьннарех ва тахан Сурхо тӀа вахаш вола Эсенаькъан Хьамзат, Магасе «Неон» Йойиллар из ва. Уж берригаш РФ гӀорбаьнна гӀишлонхой цӀераш енна ба. Кхы а дукха ба СССР а РФ а тайп-тайпарча миингашка йоккха а зӀамага а гӀишлош хьалъьраца белгалбаьнна гӀалгӀай. Ахьмада Тимур ше а ва царех. Цудухьа цо язъьча гӀишлонхошта хетаяьча байтаца цьхьа дош харц дац, уж мугӀараш айхха вахарца дувзадена да, наьна гӀулакхаша хьалхадьха кхеллад.

Тимур ваь хиннав 1943-ча шера аьтинга бетта 15-ча дийнахьа дай баьхача ТӀой-Юрта Коазой Ахьмадеи Аьлданаькъан Маремеи дезале. Цигарча ишколе яккхай 10 класс, дӀахо дешаш хиннав мехкдаьтта интситуте. Балхаш даьд мехкдаьттхой, гӀишлонхой мугӀарашка волаш. Болх беш хиннав Уренгой-Помары-Ужгород яха газ

Коазой Ахьмада Тимур

юллача моттиге.

ЦӀавеча а гӀишлонхой мугӀаршка хиннав, хӀанз цо болх бу моттиг — Наьсар-Кертера политехнически колледж. Миччахьа ше вале а, литератураца бувзабена кхоллам, наьна меттацара йоазув ца дутах хьавенав. Дукха исбахьален йоазош кхеллад цо бе-беча жанрашка: байташ, поэмаш, дувцараш, романах. Кьахьийгад гӀалгӀай метта дошлорг оттадеш. Дуккха цун йоазошкара дешаш накьадаьннад кхоллама наха: прозаикашта, поэташта, журналишта. Масала, гитара яха дош кхеллад цо гатар аьнна, «Берза кьарзар» яхача цун дувцарцара лоачо яха дош хоза хийтад сона, эрсий меттала аьлча, сугроб яхилга да из. Дукха да цу тайпара дешаш цун драматически поэмаца.

Тайп-тайпара чулоацам болаш да «Тхо гӀишлонхой да», «Це визза», «Наьсары Ачами», «Сона дукха деза» яха байтий книжкаш, «ДоттагӀала цемент» яха роман, цун дӀахододар, кхьадараш. Царех цьхьа роман 47 кертах латт, вож –18 кертах. Уж эрсий меттала яздаьд вай мехкахочо. Цу масало тешал ду Тимур, гӀалгӀай мотт хайна ца Іеш, эрсий мотт а дика ховш хилара. Яздаьд цо дувцараш а. Царех да ишколалашка дагӀача берашта дика довзаш дола «Берза кьарзар», «Халкьий да», «Іа дергдац из», «Мишта кхето деза ер?», «Іагах даь худар», «Берза пха», «Хьо миска ва». Цьхьадола цун дешаш иллеш а хинна дӀадахад. Масала, царех да Дзейтанаькъан Тимура, Налганакьан Лемас доаха «Гучаяла» яхар, цунна юкьера цьхьадола дешаш шоана дагдадохийта лов сона, дерригаш ца дохийте а:

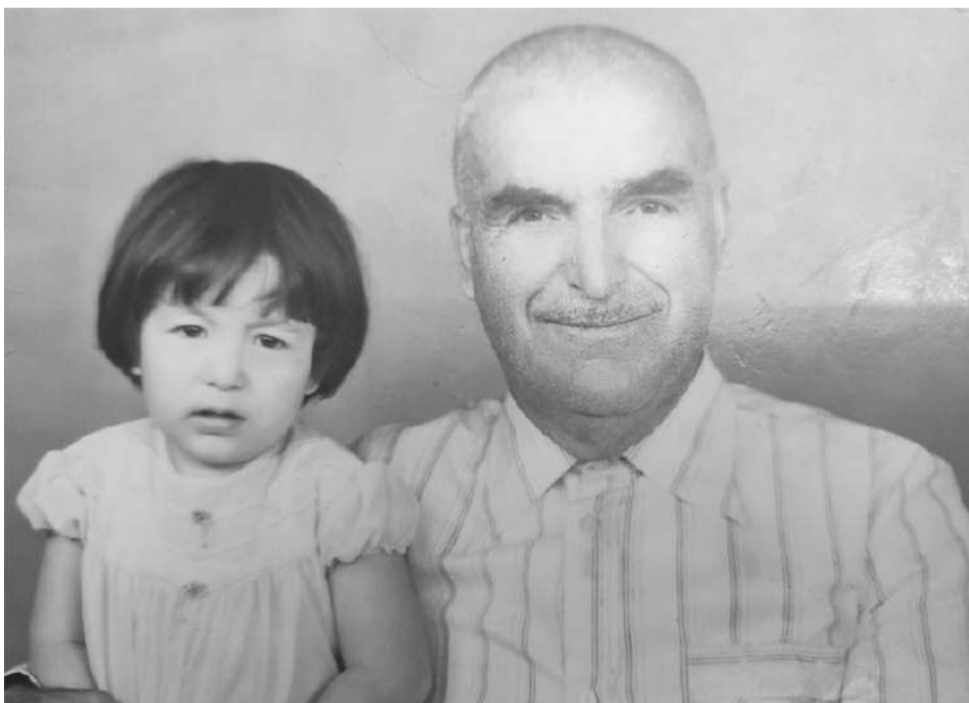
«Занавескаш дӀай-хьай оза,
Малх чубайта цӀагӀа хьай.
Укх дунен чу иштга кьона
Хулаш дац цкъа мара вай.

Лечкъа ма е из хьай хозал,
Йола, йола ловзарга.
Халхайоалаш, елакьешаш,
БӀаргаьйта кьона хье.

Гучаяла, гучаяла,
БӀаьсти санна лепаш яр.

Тимура нана Аьлданаькъан Мареме

Йоазанхочун да Ахьмади йоӀ Данай

Гойта къона бордий ала,
Клажар лаьтта коачаш яр.

Гучаяла, гучаяла,
Клангий дегаш ловзадеш.
Халхаяла, или ала
Берригаш а хьога хьеж...»

Укх дунен тIа эггара хьамсарагIа вола саг нана я. Цох байт ца язъеш, оазархо хуле тамаш я. Царех цаI ва Тимур а. Цо нанна хетаяча «Хьийхад сона нанас» яхача байта юкъера цхьа дакъа оаш а дийшача бакъа хьа хетар сона:

«Хьийхад сона нанас,
Дуненна бIаракъежа
Безамеча бIаргашца,
Дог цIена леладеш.
Хиλλα дIакъоастае
ДоттагIен ирленах,
Вахара лакхаленашка
Лоадама никъ беш.

Хьийхад сон ананас,
Хьакъал долаш хила,
Халоно мелваьчунга
Керттера дош олаш;
БIаьсти, шелал еча,
Лораду зийргаш санна,
Цун сатувсам лорабе
ДIаоарцагIаваолаш...»

Сага оамал, иман, эздел, дикал йовза йиш я; цун наьнацарча дог-уйланга гIолла. Тимура кхоллам байзача сага аргда, аьнна, хет сона, «бакъахьара саг ва из» яха дешаш. Дин викалша дувцачох, Даьла а нана дагайоагIача сагагахьа ва. Нана раьза йолча сагI, раьза хургва йоах Из а. Тимур царех хиларах теш со.

Таханарча ишколе Йомадеш да Ахьмада Тимура даь йоазош. Масала, 8-ча класе Йоаю цун «Наьсари Ачами» яха поэма. Вай мехкарча наха дика йовз аьнна хет сона цу шин сага цIераш. Наьсара цIерагIа я Нана-Наьсаре, Эккажкъонгий-Юрта ба Ачамза-Боарз. Царна юкье хиннача къовсамах тайп-тайпара дувц гIалгIай багахувцам тIа («Наьсар»), исбахален литературе («Наьсари Ачами»).

Уж шаккха йоазув довзаш да, ишколе дийшача наха. Цудухьа царех лаьца кхы дувцаргдац аз. Къаьстта белгалдаккха лов 7-ча класе Йомадеш дола «Берза къарзар» яха дувцар. Вай Сибре дигарах даьча йоазошта юкье дикагIцарех цаI да аьнна хет сона Тимура дувцар. Цо Йомаду денал, майрал, сатоха хар, ше де лаьрхIачунга кхачар, кхы а дукха дика оамалаш, къаьстта а къахетаме хилар.

Ала деза, цо вай мотт бIаьхий бе гIерташ къахьийга хиларах а. Масала, цо арадаьккхад «ХIанзарча гIалгIай метта тоадаь дошлорг». Цу хьакъехьа ше Глазгиренаькъан Альбикайна интервью луш, Коккархой Б. аьннад: «Коазой Тимура дошлорг духьал дошлорг хинна Iац. ЛогIат оттадарга гIолла, ширача гIалгIай истори а уж кхачьа толамаш а хьаьоккха хьежав из.

Эггара керттердар да, Коазой Тимура даьй дешашкара кIоарга маIан лаха гIерташ хилар, цунна из кора а доагIа. Дуккхача дешай маIана доазонаш дIашерденнад, цхьан овлан тIара хьадаьнна дешаш гулдар бахьан долаш. Дуккхача наха дицденна хинна дешаш, каламаш юха дийнъеннай, зиза техад, малхаяьннай, царца цхьана дийнденнад культуран а исторе а доакъош. Сона хов, цо итташ шерашка из гулдаьлга...»

Коазой Ахьмада Тимура дезале ши йоI кхийнай: Данаи Панаи. Шаккха маьре яхай, шоай дезалаш болаш бахаш ба. Йоазанхо-чо кхы а дикахетар дергда аьнна хет сона вайна, ше кхеллача кердача балхашца. ДIахо а из могош, маьрша вахар лов, къаман литература дегIакхувлаш, керда литературни ноахал кхедеш.

Шахъара моттигаш тоаеш латт

Султиганакъан Йоакъап

Республикан керттерча шахъара, Магаса моттигаш тоаеш къахьегаш ба болхлой. Наьна аллея куц хувцаш, ший тайпара хоза гIандаш, салоIаш багIа моттигаш хьаеш ба цига. ДIахо, кхы а де лаьрхIараш дукха да цига. Шахъара кулгалхой безам болаш ба, цига кхы а сийрдагIа хургIолаш лампаш йохка, зизаш, гаь-

наш дIаюгIа.

«Республике хьоашал ухача туристашта салала, багIа хозагIа хургдола гIулакхаш юкье доаладаьд оаха. Магас, керттера шахъар хиларга хьежжа, туристий дег чу южаш, юхабахка доьоттаргдолаш, моттиг хила еза.

Ишттача нигатаца тоаеш я, наьна аллея», — аьлар шахъара администрацен болхлоша. Геттара чIоагIа лора-

де дезарех да, шахъара урамаш цIена лоаттадар, лаьрхIа оттаяьча, нувхаш дIакхувсача яьшка чу мара нувхаш цакхувсар.

Магаса кулгалхоша кхайкарал ду бахархошка! Боккъал а лорае шахъара моттигаш! Еррига хозал шоана, бахархошта, аьнна, хьакхоллаш я, цун хам беш, нувхаш Io ма кхувса, шоай мехках дог лазаш хила!

Культуран цIа хургда ЖIайрахьа

Султиганакъан Йоакъап

Керда культуран цIа хургда ЖIайрахьа. «Культура» яхача къаман проектага гIолла, дIахьош ба из беркате болх.

Къаьнара гIишло дIа а яьккха, шоай болх дIаболабаьб къахьегамхоша. Карарча хана, из доазув цIендеш, хьалхара балхаш дIадоладеш ба уж. Шозза вIаштIара даь культуран цIа, 572 кв. м дIалоацаш хург-

да. 200 сага Юховша гIандаш долаш, моттиг хургья цох хьаьаь яьлча. Гишлон контракта мах 44 млн сомага кхоачаш ба.

«Прогресс» яха фирма я из болх шийна дIатIаийцар. Белгалде деза, кIалха хинна, 70-ча шерашкара къаьнара гIишло харцара кхеран болаш латта дукха ха хиннилга. Йоккха юкь ялалехь, хозача, доккхача культуран цIагIа кхетаченаш е аьттув хургба ЖIайрахьарча бахархой.

МагIалбикера урам эргабаргба

ГIазданаькъан Ахьмад

Херсонски оалаш бола урам тоабеш латт МагIалбике. Асфальт Юбулларгболаш, кIийле кийчъеш боахкъа хьаьегамхой. Наькъа шинна оагIорахьа, гIаш леларашта къоастабаь никъ хургба. Цул совгIа, лампаш ехка, гаьнаш дIаегIа, куц тоаде лерхI Херсонски оалача урама.

«Укх наькъ тIагIолла дуккха машенаш, нах лел. Тоаяь яьлча, дуккха паргIатаргIа,

кхеран боацашагIа хургья ер моттиг. Геттара гIадвугаш да, гIаш леларашта никъ биллар, ара боад эттача сердал хургIолаш, лампаш йогIар.

Укх юхе ишколаш, берий бешамаш я, берашта, цар ноаношта аттагIа хургда, урам тоабаь баьлча», — дийцар тхога, МагIалбика кхалерча администрацен кулгал деча Галай Мусас. Белгалде деза, цу урама вож оагIув, хьогехь тоабаь хилар. Шахъара бахархоша дехар даь, Мехкадас баьча соцаьца тоае йолайир из моттиг.

Наьсаре тоаеш, хозъеш балхаш дІахьош да

Батайнаькъан Хьава

ХьалхагІа даь даьнна балхаш а юха кердадоахаш, лаьрхІа йола техника юкье-ьяккха, Наьсарен шахьар тоаеш, цІенъеш, боагІача лостам беш дола балхаш дІахьош да. Кхыметтел укх йІовхал эттача юкьа Іубижа наькъашкара дом а дІабоаккхаш, хий тохаш йолча машенашца болх бу. Урамаш, наькъа такилгаш аккан замалахьа хила деззача беса, безам тІагІоргболаш, хилийта хьож Наьсарен администраце кулгалхой, цу гІулакха бектокхамебараш ара а боахаш.

Наьсарен шахьара кулгалхо йовлой Урусхан укх кІира массехказа ваха хилар, лаьрхІа наха салоІаш йола моттигаш малагІа хьале я хара. Укх наькъа администраце кулгалхо хилар «Юбилейный» оалача даькъ тІа. Цо цига мах оттабир даь даьнначоа, иштта цун къамаьл хилар моттигерча бахархошца, цул совгІа, цо техкар берашта лерттІа салаІара эшар фуд хьожаш, цар хьашташ кхоачашдара дола хаттар. Цу майдан тІа хила беззача тайпара салоІам вІаш тІехь ба ккхара лаьрхІа вахавар из цига.

Доал деча даькъ тІарча кулгалхочо оттадаь декхар да, эггара йоккхагІолча ГІалгІайчен шахьаре мел эшар хилийта, наха лерттІа салоІаргдолаш.

Хала хете а, укх тІехьарча хана шахьара кулгалхочунна гучадаьлар массехк кхоачамбоацар. Царех да, хоза кулг теа, хьадаь даьннар, воча наха телхадеш хилар.

Из чІоагІа харцахьа а да, вай тІехьенна хьалхадаккха деза цу тайпара ийрча гІулакхаш леладергдоацаш, цудухьа Наьсарен шахьара бахархой тІахьех оаха нах дукха тІалатта моттигаш лораяра, уж йоха ца еш, шоай доалахьарчунна санна терко еш лелаяра», — аьлар администраце викалаша.

ГІалгІайчен оазархочоа Мономах Владимира цІерагІа майдилг елар

ГІазданаькъан Ахьмад

ГІалгІайчера цІихеза байтанча, Магаса хьалхара яхархо Малсагананькъан Іайшат укх деношка Санкт-Петербурге я. Культуран столице из йийхай, цун кхоллама балхадаякъ тІа карагІдаьнначох керда совгІаташ далара. Цунна цига Іокхача Іе моттиг хургйолаш, цига ба-

хача гаргарча наха Іолашояьр.

« Санкт - Петербурге, «Мюзик-Холл» театра концертни майдан тІа шахьара ерригача литературни юкьарлен цІай хилар, из хетадаь дар Нева яхача хи тІа лаггача шахьара ди, Пушкин А. С. ваь ди хилара.

Литературан даькъ тІа бе-бе

кхоллама болх лелабеча авторашта совгІаташ делар. Оаха доккхал ду цу юкье цхьанне на мара лаьрхІа йоацаш хинна Мономах Владимира цІерагІа, Санкт-Петербурга шахьара 320 шу дизара майдилг вай мехкахочоа енна хиларах, поэтессайна, литературан даькъ тІа дукха совгІаташ даьхача Малсагананькъан Іайшета», — аьлар «Сердало» газетага

ГІалгІай Республикан Санкт-Петербургерча, иштта Ленинградски областерча викала Овшананькъан Муслима.

ГІалгІай мехкарча викалий цІерагІа, Овшананькъан Муслима даькъалайийцар Малсагананькъан Іайшет цун совгІаташца, иштта цунна делар деза совгІат, кхоллама наькъ тІа кхы а дукхагІа толамаш цо дахар ловш.

Селий мехка бовзаргба вай актёраш

Гаьгенаькъан Марина

Вай республикерча, музыкально-драматически театра актёраша, шоай керда спектакль гойтаргья, Селий мехкарча театра сцена тІа. Лабиш Эжен Марена «Мизан-

троп» яха иллеш, ашараш, халхараш дола спектакль хьокхаргья цигарча хьажархошта вай театра актёраша.

Режиссёр ва къаман цІихеза артист вола Лаьннананькъан Ахьмад. «Мизантроп» хьок-

харгья укх бетта 13-ча, 14-ча деношка, дийнахьа ши сахьат даьлча. Спектакле баьхкарашта гургда, Шафонэ Рантьес оапаш бувцаш леладеча вахарерча гІулакхех.

Воча оамалех визза волча цунна бовз цІена, беркате нах.

Фу хеталургда цунна ший вахарах, мишта хувцалургья цун уйлаш?! — из дІахьокхаргда царна вай актёраша, Лаьннананькъан Ахьмада, Куштананькъан Руслана, Гайсанананькъан Султана, Карахой Сабинас, Овшананькъан Зарас.

Ираза никъ

«Сердало» газет массахана са дег чу да», — аьлар воккхача журналиста, Илманхочо, йоазанхочо Шаденаькъан Султана

Гизданаькъан Ахмад

Ший вахара никъ атта хинна-беце а, массахана цхьа безаме, гюзленца дувц цох Султана. Сабаре хиннав из, хIаман сатоха ховш саг ва. Халонаша кхы а дикагIа чIоагIвора из, дог ца эккхаш, дIахоьвора цо ший вахара никъ. Тахан юяхежача, эхь хета дезаш, юхь лочкьае езаш, хIама дац цун. Дуккханаеша масал эца мегаргдолаш, саг ва Шаденаькъан Султан. ДогIена саг хиларга хьежча, сийрда хиннад цун денош.

Тайп-тайпарча моттигашка болх беш хьавенав Султан. Дуккха коталонаш хиннай цун вахаре, дуккха дикаш де агттуви низи хиннад цун. Ший кьам, мохк безаш хиларга хьежча, кьаман вахаре кьахьа, дикаш доаржаде хыйжав из. Хеталу, мичара ихаб-хьогI цу сага иззал низ, аьнна. Цу хатгара жоп сона кораданзар! Хетаргахьа, ираз долаш вахар дIадахьарах дарац, цун шийна мара довзац. 1937-ча шера, ахан тIехьарча бетта 21-ча дийнахьа ваьв Султан. Ираза, хоза ший бера ха яа агттув баланзар цун, цу ханара харцахьара Iаьдал бахьане. Кхо шу даьнна бер мара дацар из, Нохч-ГIалгIай книжкай издательствон редактор хинна цун да Арсмак НКВДнаькъан, 10 шу ха теха, лоацача хана. 1941-ча шера, ГУЛАГе хаьдар цун вахар. Цунца лийца дIабихьа хинна, лакха начIал дола журналист Малсаганаькъан Мухтар, ГIалгIай хьалхара суртанча Iоахарганаькъан Хьаж-Бийкар а Даьлан кхеле дIабийрзар. Ленинах лаьца арадаьннача книжка, из Iазап дир царна. Цу книжка таржамхо Малсаганаькъан Мухтар вар, редактор - Шаденаькъан Арсмак, исбахьален редактор - Iоахарганаькъан

Хьаж-Бийкар вар. Ленина биографца ГIалаташ да, аьнна, цаI аькх а ваьнна, бIехача Iаьдало дIабихьар уж. Бирсача Казахстанера денош, да воацаш, ханал хьалха воккха хинна, дуаш лийлар Султан. Мел халонаш йийна-яле а, ший овла лорабеш лийлар из. Ший даьх, даь-даьх дувцаш хезача, кхы а чIоагIагIа низ чубоагIар цунна. Тифлисерча Михайловски пехотни училище яьккха, Ньасарерча окружной полицен кулгал деш хилар цун даь-да Арсмак МурцIал 1918-ча шерга кхаччалца. Полковник волаш, отставке вахар из цигара. Граждански тIом ГIетта ха яр из... Галашка, 1904-ча шера ваьвар Султана да. Бера хана денз, белгала волаш вар из. Цох а тилаяр даь-даь цIи Арсмак.

Владикавказерча гимназе дика дешаш вале а, бакьда граждански тIемо цхьан юкьа социадир цун дешар. 1920-ча шера мара, шоай дешар дIахоьво агттув хиланзар гимназистий. Дий шу цул тIехьагIа даьлча, Москверча университетте деша вахар Арсмак. МГУ журналистика Iомаеш, дикка толамаш доахар цо. Йоккха юкь ялалехь, Москваца Iадика йийца, Владикавказе цIакхачар из. Ше Iомадаьр, ший мехка накьадаьлар цун. Ма

даггара болх беш, начIал дола нах гулбеш дар цу хана «Сердало» газет. Лакха начIал долча Арсмаках, редактор-таржамхо хилар.

Вай йоазанхой кьахьаге болалуш хинна ха яр из. Газете араювля йолаелар, Беканаькъан Темботта, Муталанаькъан Хьаж-Бийкара, Янданаькъан Жамалдий, Базорканаькъан Идриса, Гойгов Iаьдал-Хьамида произведенеш. Наха дикагIаьла литературни произведенеш дIаювзийташ, кьахьаге газета болхлоша. Вай йоазанхоша, Арсмак юкьа волаш, ГIалгIай меттала таржам дора цIихезача эрсий классикий йоазошта.

Лермонтова, Пушкина, Горьке, Маршакка, иштта кхьчар а произведенеш вай кьаман наха дIаювзийташ болх бора газета беркатеча тоабо. Вай берашта арадувлача книжкашта юкьедихьар цар, шоай таржам даь эрсий йоазош. СалоIам боацаш кьахьагаш дар «Сердало». Цу хана цо арахийца книжкаш, хIанз а долаш да, цар хам бовзарашка. Малсаганаькъан Зоврбика, Цокьанаькъан МурцIала 1928-ча шера арахийца «Буквара тIехьа доагIа книжка» тахан долаш да, лорадеш леладаьрах, «Лоаца экономически географи» яха Арсмака таржам даь книжка, иштта кхьчараш а. Даха дисад, 1934-ча шера «Сердало» арахийца, Ильич деша иха ха ювцаш дола, цун йишас яздаь книжка. Цун таржам даьр я Шаденаькъан МурцIала Макка.

Цох язду Султана, 2013-ча шера арахийца статья тIа. Да воацаш виса Султан, ханал хьалха воккха хинна дIаэттар. Цен дукъ ший белаж тIа дилла дийзар цун, гавьнарча Киргизе. Дувцилга доацаш, хала лелар низах чIоагIаланза вола кIаьнк, халача балха ухаш. Мел хала дале а, сайранарча ишколе ваха сиха хулар из. Дешаргахьа гIертгар цун дог, дийша хуле, вахар кIеззига сийрдагIа хургхиларга сатувсар цо. Мехкабаьнначул тIехьагIа, дуккхабараш, шоай цIенеш хьа ца кхоачаш бисар. Иштта Султан а, Буро тIарча цIагIа ваха ший агттув хургбоацилга хайча, Шолжа-ГIалий тIа вахар. Цига хьехархой институте деша эттар из, историко-филологически факультет хержа. 1962-ча шера, эскарте тIавийхар Султан. Цигара ший декхараш дизза чакхдаьха, цIакхачачул тIехьагIа, Шолжа-ГIалий тIарча телевидене болх бе, аьнна, дIавийхар из. Иштта, 1964-ча шера, болабелар цун журнали-

стике бода бIаьха никъ. Бакьда дукха ганзар цига Султан. «Сердало» газете балха дIавахар из. Цох хилар цун шоллагIдола цIа, дега геттара хьамсара моттиг. Тахан а, боккхача безамца хьоахаю цо цига йиа ха. Цу хана, газета керте лаьттар вар Лаьнаькъан Керам Мустафа. 1959-ча шера цу балха тIа хьатIавена, диззача 12 шера кьахьагаш лаьттар из. Беркате тоаба вIашагIтехар газете Мустафас. ГIалгIай меттала яз деш хиннача журналистий воккха хьехархо хинна дIаэттар из. Наьна мотт цIена бувцаш, бовзаш хиннача цо, лакха декхараш увтгадеш, хоза тоабир газета болх. «Сердало» газете болх беш Iоаяь говзал, дIахойодача хана дикка накьаьлар Султана.

«Тайп-тайпарча моттигашка болх беш, «Сердало» газет массахана са дег чу лаьтгад, эггара хьамсарагIа йола ха дагаухийташ. Кьаьстга боча я сона, цига болх баь ха. ГIалгIай кьаман дог хинна лаьтгад из газет массаза, тахан а латт иштта! Дуккхача наха дезаш, лоархIаш хьаденад из тхьовра денз», — дувц тахан Шаденаькъан Султана. «Сердало» газете, цо тайп-тайпара балхаш леладаьд. Кьаман вахара даьнна ха лоархI цох тахан Султана. Газетера болх а, ший кара хIама доацаш, бита бийзар цун. 1973-ча шера, Шолжа-ГIалий тIа Пригородни кхален тIагIолла гIалгIаша оттаяьча митингах, кьамаьх дог лаьтга бола гIалгIай болх хьабе ца буташ, партера дIабоахаш кхестабир.

Шоай кьаман гIулакхах дог лазарашта духьала бирса статья язье цатигарах, балхах везаш хилар Султан. Цу харцонна духьала сатоха ца могаш, КПСС ЦК каьхаташ язде волавелар из. Газетера никъ дIакьайлар цунна, бакьда, ший лакха начIал баьхан долаш, Оалкамарча ишкола директора балха отта агттув хилар цун. Цул тIехьагIа, Шолжа-ГIалий тIарча телевидене а книжни издательстве а болх беш ха яьккхар цо. Ишколе дешаш долча вай берашта лаьрхIа, дукха книжкаш арахеца агттув баьлар Султана. Берашта хетаяь цун байташ, дувцараш арадувлар «Сердало» газета тIа, «Iоаман Iуйре» яхача альманаха тIа, «СелаIад» яхача журнала тIа. Шолжа-ГIалий тIа арадаьлар «Са мохк» яха юкьара книжка, цнна юкьедахар «Зоахалол» яха дувцар, берашта лаьрхIа дола цун дувцараш юкьедахар «Даде дувцараш» яхача книжканна.

1988-ча шера малхадаьлар цун «Iийсай денал» яха книжка. Берашта хетаяь йола цун стихаш юкьеьхар «Баьца тIа тхир», «Са даьхе» яхача книжкашта. 1991-ча шера Султана арахийцар хьайбаех, оакхарех долча фальгий гуллам. Цу хана арадаьлар, «Дунен дехар» яха, байтех, дувцарех латта книжка. Таржамхо волаш, дикка кьахьийгад Султана.

Лакха маьх оттабеш да, Малсаганаькъан Сосаркьас яздаь, цо таржам даь «ЖожагIатен гIайренаш» яха книжка.

МоллагIа болх хьабе ховш вола Шаденаькъан Султан, республиканна накьаволаш ваьхав массе шерашка. 1994-ча шера, бувзамахи кепаьоазонахи йолча министерствон кулгалхочун ГIонча хул цох, цул тIехьагIа цо кьахьагаш дешарей Илмани гIулакхех йолча министерстве, «ГIалгIайче» яхача телевиденена кулгал ду. Республикерча йоазанхой союза керте лаьттар Султан, массанена воккхагIвола хьехархо хинна.

2005-ча шера Илма-тохкама институте кьахьаге дIавийхар, из лакха говзал йола саг. 2018-ча шерга кхаччалца, шийна ховр кьонабарашка декьаш, царна хьалхадоаккхаш лаьттар из. «Кьаман Илман гIулакх отташ лаьтга ха яр, Дахкилганаькъан ИбрахIим Илма-тохкама институту кулгал деш хинна ха. Цу хана институту ший гIишло а яцар, хьаде дезараш дукха дар. Боккхача безамца ладувгIар оаха массахана, Шаденаькъан Султана кьамаьлага. МоллагIа а ше дувцаш хинна хIама, боккхача безамца дувцар цо.

Кьамаьх дог лазаш, тIехьара низ цун гIулакха Iубилла кийча волаш, лаьтга саг ва из. Республикан вахара еррига оагIонаш чулоацар цо ший кьамаьлаца: литература, журналистика, кьам мехкахдаккхар, керда книжкаш малхадалар.» — дувц, Илма-тохкама институту исторически Илмай доктор йолча Дзараханаькъан Зейнапа.

Дахкилганаькъан ИбрахIима кулгал деча юкьа, дукха кьаманна накьаяргIола проекташ кхеллар институте. Султана кьахьагаш хиннаха, литературан отделе арабаккха кийчбеш бар, «ХIанзара гIалгIай литература» яха, йиь томаьх латта болх.

Тайп-тайпарча ханашка кьахьийга, гIалгIай йоазанхой бовзийташ бар из болх. ГIалгIай кьаман литературе, маьх баь варгвоацаш, дукха, хьинаре кьахьийгад Султана. Вай литературни вахар довзаш волча, моллагIа волча сага ховргда из тахан. ЦIаккха а зехьа ха йоаерех хиннавац из. Ше мел кхеллар, кьаманна яхаш, кхеллад цо. Тахан, моллагIа хатгара дала жоп долаш, лакха говзал, начIал ший дегIаьх доаллаш саг ва Султан. Тахан, балхара цIагIа Iийча а, кьахьаге ловш ва из. Касткаста доагIа тхо, «Сердало» газетера журналисташ из волча. Геттара хоза гIулакх хьекхе, хьовз цун цIен-нана Людмила. Цьа беркате, догIена, камаьрша нах ба уж. Газета хIара номерга хьожаш хул Султан. Цьаьйола моттиг, иштта хиннаецаре бакьаха яр, оал цо тхога. ХIаьга оаха, доккхача начIала да волча цу сага мел аьнна, хоза хеташ хьаьц. Тха массане беркате догIагIа ва Шаденаькъан Султан! Цо мел оала дош, хам баь варгвоацаш, деа да тхона. «Сердало» газет дездеча, эггара хьамсарагIа вола хьаьша волаш ваьгIача Султана, газета 100 шу дызарах йола майдилг елар. Дуккхача шерашка вахалва из саг, могаш волаш, ираза, гIоза, беркате гIулакхаш кхы а доаржадеш!

16 ГИШЛОШЪЯР

Наьсарен шахъара бахархой теркамга

Батайнакъган Хъава

Каст-каста нийслу вай вахаре, дагадоацаш, хий ца доагIаш, е газ дIайоайийя, е электрэн-нерги йоацаш.

Царех цаI доацаш хилча, геттара Iоткъам хулаш, деррига вахар сеца латташ санна хеталу. Бакъда эггара халагIдар нийслу вайна, хоам ца беш из дIайоаяъ хилча. Хоам беш, хургдолга ховш нийсденнар-м сел чIоагIа Iаткъаш хилац вай вахаре.

Къаьстта из газ дIайоярца дувзаденна хилча, лораде де дезаш хIама да. Цудухъа тахан Наьсарен шахъара администраце хоам баьбар, Iуйрийна итт сахьат даьлча денз 14 сахьат даллалца йолча хана, Орджоникидзе урамагIа газ дIайоае мегаш я, аьнна. Из хоам бера шахъара администрацера.

Бахархошка кхайкарал дир

Курскенакъган ИбрахИм

Республикерча хьем боацача штабо кхайкарал ду нахага, Россе ди дездеча дийнахъа, чIоагIа фе хила, кхерамзлен Iулакх лораде, дукха нах ийнача моттиге, фуй ца ховш уллача хIама кулг ма тоха, яхаш.

МоллагIа, цу тайпара хIама шоашта ходелча, (Iормиг, Iюпилг, кхийола да воацаш яда хIамаш) зийча, укх номерех телефон тоха еза:

УФСБ дежурни телефон: 8(8734)55-16-28
МВД дежурни дакъа: 8(8734) 55-01-54
8(8734) 55-04-99,
МЧС: 8(8734) 55-99-99

Г ОБЪЯВЛЕНИЯ

Утерянный аттестат серии 06БВ0013419, выданный СОШ №14 с.п. Нижние Ачалуки в 2012 г. на имя Халухаевой Хавы Михайловны, считать недействительным.

Утерянный диплом запись реестра №14-РП-2, выданный Политехническим колледжем им. Цурова с. п. Нижние Ачалуки в 2015 г. на имя Халухаевой Хавы Михайловны, считать недействительным.

Бераша сатувс сердалон кердача гишлонга

Сурхо тIара ийс шера деша ишкол хьалгъярах

Гарчакханаъкъган Сали

Нийсса кхо шу дизад, Сурхо тIара ООШ оала ийс шера деша ишкол дIа а яьккха, цунна когаметта кердаяр хьалгъе йолаяь. 80-гIа шераш долалуш Сурхо тIарча «Маяк» яхача совхоза болхлои берашта хьалгъяьр кхаь цIенех латташ йола берий беш. Юртара ишколаш тоьаш а ца хинна, массехк шера болх баьчул тIехьагIа, халкъа дешара дIаеннаяр из. Бакъда цига бахача наьха берашта готта яр из ишкол, шергара шерга бераш дукхагIа хулаш дахарца. Шин сменах дешар къаьнарча ишколе, ерригаш ялх класс Iохоеае фусамаш мара яцар цу чу. Готта йоландаь, йоккхача уйча юкъ елла, хьайир цхьа класс, столови чухиннача хьатIайир цхьаькха, учительски зIамигача цIалга чу Iочуйига, кхоалагIяр а йир. Ерригаш ийс фусам хилар царех, цар чу дешаш дар 18 классе дагIа бераш, ахаш Iуйрийна ухар, вожаш — делкъел тIехьагIа. Цу чу яцар спортивни, актови залаш, столови, дIайха-шийла хий доагIа моттигаш, лертгIа йIайха хилацар классаш Iан замалахъа, кораш цхьалха дар, кхоачам боллаш сийрда яцар ишколе, «ара уха» моттигаш 100 метр гаьна дIавахъа везаш яр, футболни, волейбольни майдаш яцар. Школах тара цхьа хIама мара дацар цига — дешархочун кеп йола бераш.

Ишкол дIаяьккхача, бераш а хьехархой а шин школанна бийкъар, цаIаш бар (йоккхагIайола 5-9 классаш) юртарча № 1 йолча юкъерча ишколе; зIамагIбараш (1-4 классаш) № 2 йолча ишколе. Цу хана денз, цига фусама хало озаш хиннад уж бераш а цар хьехархой а. Мичахъа кхаьчай хьаеш латта ишкол тахан? Гишлонхоша а директора а яхачох, укх гурахъа бераш деша дIачудаха дезаш да кердача ишколе. Аз а 25 шера болх баь ишкол я из. Цун болх мичахъа кхаьчаб, даьр фуд, динздар фуд хьажа ваха хилар со укх деношка. Керттара са хIа безам хин-

нар дар: баргба гишлонхой ишкол яь е баргбац, тов бетта I-гIа ди хьатIакхачале?

Цу хатгара жоп далар духъа, хьожаргда вай даьр а цадаьр а фуд. Гобаьккха ков чулоацаш, картташ хьалгъий кирпичка а аьшка а. Хьалдаь латташ да ишколан цIа, чуводача тоха езаш хиннача кафела цхьа дакъа Iотоха мара ца дезаш. Из Iотеха хиннад, бакъда дийлхача догIаша Iоаяьккхай из. Коа асфальт биллаб, гаьна йоацаш латт цIена оттаяь ток хьалу трансформатар. Кийча я футболла майда. Бургац гаьна дIа ца ахийта лакха сетка техаь, кийча я волейбольни майда. ЦIара духъала къовсам лоаттабу дакъа, йоккха котельни я ара хъа. ТIехьаръяр дIадахача бIарчча Iай болх беш хиннай.

Ишколен чухъа фуд хьож со. Берашта дешара лаьрхIа укхъа хургъа 19 класс. ХIанз укхъа цхьан сменах дешаргда. Царех цхьаярш геттара йоккха а хет. Уж 12 метр йIаьха, 6 метр шера я, йоах. Цар чу латта езаш йола мебель хьачуенай. ХIара классе вагIа йиш йолаш ва 24 сар. ЗIамагIайолча классашка хIаране истол къаьстта хургда. Цул совгIа, уж да шоашца лохо, берий ханашка хьежжа гIандаш долаш. Истолаш бе-бе бесаш долаш да тайп-тайпарча классашка. Цул совгIа тетрадашта, книжкашта, гойтама гIирсашта лаьрхIа латташ хIанззе ишкапаш я, уж а истолаш мо бе-бе бесаш долаш я. Иштта хьачуенай йоккхагIа классашка эшаш йола мебель: истолаш, гIандаш. Укхъа цхьан истола тIа шишиша сар вагIаргва. ХIаьта а кердача мебела таро хулийтаргъа лертгIа деша. Классашка йоах кулг-юхъ дила хий хьауха моттигаш, яз деша дола улг. Кхы хIама укхъа сона йовнзар. Масала, интерактивни улгаш, компютераш, царех тарра бе-беча урокш тIа эшаш дола хIамаш. Хетаргахъа, хIанзчул тIехьагIа чуда мег уж гIирсаш.

Чувоаллача полтув хьалгъола йиш йолаш моттигаш хургъа къаь-

стта а Iан замалахъа. Цига, ишкол ше 320 бера лаьрхIа мара еце а, 500 бера тIара барзкъа хьалгъоллал мIараш тIачIоагIаь улгаш хьакхъачад. Ишкол кхо гIат долаш я. Цудухъа цу чу я 1 тоннага кхачалца беза мухъ хьалгъайбе таро хулийташ йола лифт. Иштта цунца хьалгIадоахаргда унахIцено дика йоаца, шоашта лакхе хьалгIадовла ца могош дIса бераш.

Библиотека ишколан «хъоа» ба, хIана аьлча цу чу хила деза, дешара эшарел совгIа, эрсий а доазол араьхарча а классийи исбахъален литература, моттигерча йоазанхой книжкаш. Хьалхарча, къаьнарча ишколе нисткъа мара сар чу ца воаллуш, къе яр библиотека. Кердача ишколе цун доалахъа хургда доккха цIа. Книжкаш Iооттаде эшаш йола стиллажаш хьаенай. Пенашца латтараш цхьан оагIора книжкаш лоаттаде лаьрхIа хьаьий, юкъе латтараш тIа книжкаш шинна а оагIорахъа лоаттаде деза. Ерригаш а 23 стилажаш цу ишколе деша даьгIаца берий, хIанз из а хургъа цар. Хьалха уйче чу е ийиллача сигален кIалха еш хиннаяле, хIанз кхетаченаш цар ергъа сийрдаца, йоккхача актови зале. Цу чу я шин оагIора хьалгIавала, Iовала йиш йола сцена, хьачудена латт кхоккха вIашагIдоаллаш дола 72 къаьда гIанд, цкъа 216 сар Iохалла да уж. Ткъаь бархI лампа йоалл цу чу, хIаране чу дийнахъара сердал теларгIола йиткъа йиь лампа кхы а йоаллаш. Цул совгIа, еррига цхьа оагIув дIалаццал хIана дац аьнна, доккха кхоь кор да, актови зал сийрдайоаккхаш. Къаьстта а езаелар сона спортивни зал. Къаьнарча ишколе гIаныхъа гургъяцар берашта цу тайпара спортзал. Кхыметтел ара а бургацах ловза майда яцар цар. Школан цхьан цIенна тIехьашка дехъа-сехъа наIарашта меттел ши кхера Iо а билле, ловзар цигара бераш. Цкъаьза бургац кхетар гаьна йоацаш йоахкача классай корех, деррига кизгаш классе урокш тIа дагIаца берашта IотIахарцаш, царна човнаш еш мот-

тигаш хулар. Цу тайпара кхерам кхы хургбац. Деррига балхаш даьннад ала мегаргда 18 метр йIаьха 12 метр шера йолча цу чу. Уйнаш техад, кIираш-басараш хьекхад, баскетбола, волейбола, минифутбола майдаш хьаьий, эшаш мел дола сиз хьекхад. Пенех доахк шведски лоамеш, турник, цхьайола тренажераш, хьачуденад, дерригаш денадече а, спортивни гIирсаш: минифутбола эша наIараш, волейбола сетка, 12 мотт, говр, тIехкхувсалу «газа», кхыдараш. Бургацаш, кхыдола зIамагIдола гIирсаш тIехьагIа тIадахьаргда аьнна хет. КIаьнкашта, йийишашта ишкапаш лагта, барзкъа Iодаккха, тIадухъа моттигаш я, душ я (хьаььяланза). Юртара спортзалаш сона дага мел доагIаца хана, Iай шийла хулар. Укх чу хIаранеца 13 секци йолаш 9 батареика йоалл, корашта духъала чухъа сетка беллаб, кизга дохадердоацаш. ДагадоагIа, уборицаш бола кхалнах мел хала хьувзар къаьнарча ишколе, дIайха хий доацаш, шийлача хица уйнаш дулаш. ХIанз техничкашта лаьрхIа хIара этажа тIа кулгаш дила моттиг а дIайха-шийла хий хьаьца шодилгаш а йоахкаш кабинаш я. Ерригача ишколе чухъа тоха мел езаца кафель техай, ламинат диллад, дега тоам беш я классашта егIа кIай наIараш. Ишколе чува, аравала йиш йолаш пхиг моттиг я, царех кхоь лакхерча гIата тIа вала йиш йолаш лоамеш (марш) долаш я.

Столове 60 бера лаьрхIа истолаш, гIандаш чудена латт. Уйче чу яьгIаца медсестрай доалахъа хила еза ши кабинет а кийча я.

Дукха хIама дисадац ишкола йистеяла. Мебель дIанийсъяр, компютерни класс чуьар, интерактивни улгаш хьалтохар, шотараш Iоохкар, Iоьйнача кафель тохар, иштта кхыдола кагий балхаш. Теша безам боагIа, кхаь шера наьха ишколашка «халбата» даькка бераш, укх шера шоай ишколе деша Iоховшаргхиларах. Цох тешаш ба укхъара болхлои а проаб Манкенакъган ИбрахИм а.